

ונקדשותי...

הכוון חינוכי-רוחני להוראת סוגיות צניעות
ובינו לבינה במסכת סנהדרין

עורך: יונה גודמן

אמנון ותמר

- סנהדרין כא, ע"א -

הרב אלישע אבינר | ראש כולל בישיבת ההסדר מעלה אדומים
ורב קהילה במעלה אדומים

*"וישנאה אמנון שנאה גדולה מאוד" (שמואל ב יג, טז). מאי טעמא?
אמר ר' יצחק: נימא נקשרה לו ועשאתו כרות שפכה. וכי נקשרה לו,
איהי מאי עבדה? אלא אימא קשרה לו נימא ועשאתו כרות שפכה. איני,
והא דרש רבא מאי דכתיב "ויצא לך שם בגוים ביפיך" (יחזקאל טז, יד)
שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא בית הערוה? שאני
תמר דבת יפת תואר הואי."*

מדרש חז"ל זה הוא המשך לדברי רב יהודה אמר רב, הקובע כי תמר הייתה בת 'יפת תואר', בתה של מעכה בת מלך גשור, ואחות אבשלום. בכך מוסבר כיצד ביקש אמנון לשאת אותה לאישה, על אף שהייתה אחותו מצד אביהם דוד. תמר היא בתה של מעכה, שהייתה 'יפת תואר'. דוד בא עליה בנכריותה (לפני שנתגיירה) ולכן רשאי היה אמנון לשאת את תמר לאישה. בכך גם מוסבר מדוע היה לתמר שער בית הערוה, שלא כבנות ישראל. ברם, העיסוק של חז"ל בפרטים האינטימיים הללו שבין אמנון לתמר אינו מובן. מה חז"ל מבקשים ללמד אותנו?

אמנון ותמר – מעבר חד מאהבה גדולה לשנאה תהומית

בתחילת הפרק (שמואל ב יג) מסופר שלאבשלום "אחות יפה"⁴⁰ ושמה תמר. ויאהבה אמנון בן דוד". אהבתו של אמנון לתמר הייתה כה עזה עד שחלה מרוב אהבה אליה

40. הערת עורך: הכתוב מדגיש את יופיה ולא מסתפק בשמה, ללמדך שמדובר היה באהבה התלויה בדבר, קרי ביופיה.

"להתחלות"), "היה מיצר ודואג עד שהיה נראה כחולה מרוב חשקו" (מצודות דוד). אבל מיד לאחר שהשיג את מבוקשו "ויחזק בה ויענה וישכב אותה" נתהפכה אהבתו לשנאה, "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאוד, כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה". כיצד ניתן להבין את השינוי הפתאומי?

חז"ל מניחים שקרה משהו בשעה שאמנון עינה את תמר ושכב עמה, משהו שעורר את שנאתו. אך מהו הדבר? חז"ל משיבים שתמר "קשרה לו נימא ועשאתו כרות שפכה". כלומר, היא פגעה בגבריותו. חז"ל אינם מנמקים את התנהגותה של תמר, אבל לא קשה להניח שהיא ניסתה להתגונן באמצעים שעמדו לרשותה. מה שעמד לרשותה היה גופה, לכן היא התגוננה באמצעות שיערה. גם רלב"ג, שמפרש את המקראות על דרך הפשט, מסביר ששנאת אמנון נולדה מ"התעצמות שהיתה ביניהם", וז"ל: "ידמה ש[תמר] נתעצמה כפי יכולתה לחלוק על רצונו, ואולי הכאיבה אותו [=לן] בזה ההתעצמות שהיתה ביניהם או אמרה לו דברי חרפות. ולזה שנאה...". תמר לא נתנה לאמנון לבצע בה את זממו, אלא התגוננה ונאבקה עמו. היא פגעה בו, לכן הוא שנא אותה. פגיעה קלה איננה יכולה להסביר את גודל השנאה, לכן חז"ל הניחו שהפגיעה הייתה חמורה: "עשאתו כרות שפכה", עד שנשאר בעל מום כל ימיו.

מעבר לפרשנות הפסוקים, חז"ל מלמדים אותנו על הזכות להגנה עצמית. מותר לאישה או לגבר להתגונן מפני מי שכופה את עצמו עליהם ומבקש לחלל את גופם. כל אמצעי כשר לשם כך.

חשובה היא במיוחד הערתו של מהרש"א למאמר חז"ל:

*"וישנאה אמנון... כרות שפכה". ועל זה אמרו בפרקי אבות ה, טז:
'כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה – זו אהבת
אמנון ותמר'. לפי שהיתה תלויה האהבה בדבר, דהיינו בזנות
ובגיאוף, בטל הדבר ממש שנעשה כרות שפכה בטלה האהבה.
וזה שאמר הכתוב גדולה השנאה אשר שנאה **שהיה לעולם על ידי**
שנעשה כרות שפכה מאהבה אשר אהבה שלא היתה רק **לאותה**
שעה.*

מהרש"א הוסיף שתי נקודות חשובות: א. דרשת חז"ל מסבירה מדוע הייתה השנאה גדולה מהאהבה: האהבה הייתה זמנית, ולעומתה הפגיעה – הפיכתו לכרות השפכה – הייתה לעולם. ב. במערכת היחסים בין אמנון לתמר ראו חז"ל (בפרקי אבות) אב

טיפוס לאהבה שתלויה בדבר. מפרש המהרש"א: אמנון לא אהב את תמר אהבת אמת אלא נמשך ליופייה החיצוני ורצה לנצל אותה מינית, "בזנות ובניאוף". לכן, כשנעשה כרות שפכה ואיבד את הכושר המיני שלו, בטלה האהבה. עבור המחנכים עשויים דברי המהרש"א להוות פתח לדין על משמעות האהבה; על מושג האהבה המקובל בחברה המערבית; על אהבה שתלויה בדבר; על אהבה וסיפוק גופני; על סיפוק גופני ללא אהבה ועל ניצול מיני של נשים במסווה של אהבה.

נסיים בדברי המלבי"ם, המתאר תופעה מוכרת:

אחר שהיה תאוה כלביית [= מאחר שהתאוה של אמנון היתה בהמית], מיד שנכבה רשף התאוה חלפה האהבה שלא היתה אהבה עצמיית. ואז בהכירו תועבת הנבלה הזאת, שב לשנוא את הנושא שעל ידו נסבב לו זאת. וזהו שנאמר 'גדולה השנאה מהאהבה', שהאהבה בעצמה סבבה את השנאה, שכשזכר תועבת האהבה הזאת אשר היתה עתה לזרה בעיניו, נהפך לבו בקרבו לשנאה גדולה.

מלבי"ם מסביר שהמגע הגופני הכפוי לא העמיק את הקשר בין אמנון לתמר אלא הוליד בו תיעוב כלפיה. תופעה זו שהמלבי"ם מתאר מוכרת, לדאבוננו: גברים מפתים נשים להיענות לחיזוריהם ומנצלים אותן ניצול מיני, ולאחר שחיללו את גופן הם 'זורקים' אותן מתוך גועל. מדוע? מסביר מלבי"ם שלאחר שאמנון אנס את תמר, פעמוני המצפון החלו להדהד בתוכו. אמנון היה ער לכך שעשה "תועבת נבלה" (כעולה מהפסוקים, תמר טרחה להתרות בו לפני המעשה, דבר שמחזק את תחושתו לאחר מכן שעשה תועבה), ולכן "שב לשנוא את הנושא שעל ידו נסבב לו זאת", כלומר: במקום להאשים את עצמו ולשנוא את עצמו, "השליך" אמנון את שנאתו על תמר ש'גרמה' לו ליפול בתועבה נוראה. שורש העניין הוא, שאמנון לא אהב אותה "אהבה עצמיית" אלא חש כלפיה "תאוה כלביית".

דברים ברוח דומה מובאים בספר 'על התשובה' בשם הגרי"ד סולובייציק, בפרק שכותרתו 'החטא כחוויה אנטי אסתטית'. בעקבות המפגש שלו עם החטא, עשוי החוטא להגיב בצורות שונות. יש מי שמתעורר בו "רגש המוסר", הוא מזהה את מקום טעותו ומבקש ללכת בדרך מתוקנת יותר. אבל יש מי שלא מתעורר בו רגש זה אלא חש רק את כאבי החטא ואת ייסוריהם. "החוטא מתחיל לחוש כלפי עצמו

הרגשה של בוז, של תיעוב, של שנאה עצמית [...] החטא נהפך לתועבה, לשקץ, למשהו מבחיל" (עמ' 113), החטא מעורר בו "רגשות של טומאה, של שיקוץ ושל שנאה עצמית" (עמ' 116). דוגמה לכך מביא הגריד"ס מתגובת אמנון אחרי שחטא. לפני החטא, הייתה תמר "יפה". אחרי שחטא, איבדה תמר את חינה ונמאסה עליו. "אמנון שנא את עצמו, והעביר את שנאתו לתמר העלובה על לא-אשם בכפה. אותה תמר, היפה להפליא, נהפכה בעיניו לסמל התועבה והשנאה". אמנון תיעב את עצמו ומשום כך תיעב את תמר.

זהו פתח לדיון על התחושות שמתעוררות באדם בעקבות חטא, ועל ההבחנה בין "רגש מוסר" לתיעוב עצמי. דיון נוסף אפשרי יכול לעסוק באופן בו תחושת חטא יכולה לדחוף את האדם לתשובה (למדנו שאמנון התייסר בעקבות החטא. אבל במקום לשוב בתשובה, הוא המיר את תחושת התיעוב העצמי בתיעוב כלפי תמר).